

negat hoc modo: « Anima humana est forma non excedens perfectiones corporeas; Nego minorem subsumptam ».

Obiiciens autem resumit aiendo: *Probo minorem subsumptam*; atque hanc minorem aliquo argumento probare contendit.

Haec innuisse sufficiat; caetera enim scholasticarum exercitationum praxi reservantur.

EXPLICIT LOGICA MINOR.

LOGICA MAIOR

PARS PRIMA

DE LOGICIS INTENTIONIBUS

QUIBUS DIRIGITUR PRIMA MENTIS OPERATIO,
SEU DE PRAEDICABILIBUS, ANTEPRAEDICAMENTIS,
PRAEDICAMENTIS ET POSTPRAEDICAMENTIS.

INTRODUCTIO.

158. Quum logici munus sit universales rationes per simplicem apprehensionem conceptas ita disponere, ut ex habitudine, quam habent ad invicem et ad individua singularia, resultet recta ratiocinatio; in prima Logicae Maioris parte de universalibus rationibus, quae in praedicamento ponuntur, prius generatim inquiremus quid sint et unde desumantur; quae tractatio vocatur *de Universalibus in communi*; deinde speciatim agemus *de modis* quibus hae rationes universales de aliqua re praedicari possunt; videlicet agemus *de quinque praedicabilibus*; tum sermonem habebimus de ordine, quo huiusmodi rationes universales disponuntur secundum subiectiōnēm et praedicationēm, nempe *de praedicamentis*, quae sunt ordinatiōes praedicabilium secundum subiectiōnēm et praedicationēm (cfr. n. 84). Quum autem recta dispositio praedicabilium in ordine praedicamentali quasdam notiones et regulas praesupponat, quae *antepraedicamenta* vocantur; et alias inducat, quae dicuntur *postpraedicamenta*; etiam de his pauca opportuno loco dicemus.

QUAESTIO I.
DE UNIVERSALIBUS IN COMMUNI.

PRAENOTIONES.

159. **Universale proprie dictum**, quod ex ipsa vocis etymologia importat *unum versus alia*, vel *unum in multis*, est aliqua notio essentialis, vel *modus essendi* sive *substantialis* sive *accidentalis*, qui in pluribus invenitur aut inveniri potest multiplicatus secundum totum id quod eius *definitio* importat; ex. gr. *substantia*, *animal*, *homo*, quapropter potest praedicari de multis univoce et divisim. Ratione suae multiplicabilitatis et praedicabilitatis, quae sunt eius proprietates, definiri potest definitione quadam descriptiva (n. 73): *unum aptum inesse multis et praedicari de multis univoce et divisim*. Utrum haec definitio potius competat universalis materialiter accepto, quam universalis formalis, ex dicendis apparebit.

160. Duobus praecipue modis accipi solet universale, quorum unus non habet ipsam *formalitatem universalitatis*, et ideo vocatur *universale materiale*; alias eam habet, et ideo vocatur *universale formale*. Itaque

a) **Universale materiale seu metaphysicum** est ipsa *ratio obiectiva* vel *essentia*, quae directe percipitur ab intellectu humano eam considerante in abstractione a notis individualibus. Talis est ex. gr. natura humana a meo intellectu directe percepta in Petro per simplicem apprehensionem abstrahentem eam a notis individualibus Petri.

Dicitur *universale materiale*, quia propter suam abstractionem a singulari individuo (a quo omnino praescindit; quamvis positive non excludat) est subiectum immediate aptum recipere *intentionem seu formam universalitatis*, quae consistit in eo, ut actu referatur ad plura, tamquam ratio praedicabilis de eis univoce et divisim, ut genus, vel species vel alius ex quinque praedicabilitatis modis.

Quapropter potest ei aptari definitio in numero praecedenti posita, videlicet esse « *unum aptum inesse multis et praedicari de multis univoce et divisim* ».

Etenim est *unum unitate non numerica seu individuali* (quam neque includit neque excludit, quum ab ea praescindat), sed *unitate formalis*, seu *definitionis*, quam praesefert, quum importet unicam formam metaphysicam seu naturam.

Est *aptum* praedicari de multis; non sicut dicitur *aptum ipsum universale formale*, in quo *actualiter* consideratur relatio ad plura; sed *potentialiter*. Nam in sua praecisione a singulari individuo, quum non dicat magis ordinem ad hoc quam ad illud, ex. gr. potius ad Petrum

quam ad Paulum vel Andream; habet aptitudinem ut, superveniente operatione intellectus reflectentis et comparantis, *actualiter* consideretur in ordine ad multa tamquam praedicabile de multis *univoce et divisim* eo quod in sua *formali ratione*, quae est *simpliciter una*, importat id quod secundum totam suam essentiam et virtutem inveniri potest multiplicatum in pluribus (cfr. nn. 77, I. 78. a.).

Universale materiale vocatur etiam *a) universale directum et primae intentionis*, quia terminat obiective perceptionem directam humani intellectus seu simplicem apprehensionem; *b) universale metaphysicum*, quia scientia Metaphysica considerat naturas abstractas ab individuis; *c) universale negativum*; quia non habet intentionem universalitatis, sed meram aptitudinem ad eam recipiendam, utpote quod neque includat neque excludat singulare, sed ab eis mere praescindat.

b) **Intentio seu forma universalitatis** est ipsa *actualis relatio*, qua intellectus reflectendo supra suum conceptum refert aliquam essentiam abstractam ad plura individua, vel etiam ad plures species, si sit abstracta non solum a conditionibus individualibus sed etiam a differentia specifica. Quae relatio est rationis, quum sit opus mentis comparantis et iudicantis; vocaturque *rationis ratiocinatae*, quia habet fundamentum in rebus exterioribus; quod fundamentum est earum similitudo in natura vel in aliqua accidentalis forma, quibus competit eadem definitio.

c) **Universale formale seu logicum** est ipsa natura vel forma abstracta considerata ab intellectu sub actuali relatione ad multa tamquam de eis praedicabilis ut genus vel species vel aliquid huiusmodi. Dicitur *universale formale* quia habet ipsam *intentionem seu formam universalitatis*, quae est *actualis relatio ad plura ut aliquid de eis univoce et divisim praedicabile*, tamquam *genus vel species*, vel *differentia vel proprium vel accidens*, qui sunt quinque modi praedicabilitatis. Et ideo *positive excludit* a se unitatem numericam seu individualem. Repugnat enim ut formalis ratio, quae cum veritate consideratur tamquam communis pluribus, non sit pluribus communis, sed singulari tantum individuo coactata.

d) **Universale formale est ens rationis.** Quum universalia formalia imminente terminent actus reflexos nostri intellectus, qui ea concipit reflectendo supra suos conceptus directos; et quum unitatem singularitatis positive excludant, sine qua nihil potest existere secundum esse reale, non habent aliud esse quam intentionale. Idcirco vocantur etiam *universalia secundae intentionis, reflexa, logica, entia rationis* (cf. n. 47).

e) **Definitiones universalis formalis.** Quum universale formale sit aliquid compositum accidentale logicum, resultans *ex essentia abstracta*, tamquam ex subiecto, et *ex intentione universalitatis*, id est ex affirmata relatione ad plura, tamquam ex forma accidentalis inherente; definiri

tantum potest ad modum formarum accidentalium quae, quum non habeant perfectam essentiam independentem a substantia, definiri nequeunt absque ordine ad subiectum; ita ut, si definiantur in abstracto, ponenda sit *in recto* forma abstracta accidentalis loco generis, et *in obliquo* subiectum loco differentiae; si autem definiantur in concreto, ponatur *in recto* subiectum proprium talis formae loco generis, atque etiam *in recto* ponatur loco differentiae concretum ex subiecto indeterminato et ex forma accidentalis definienda. Sic ad definiendum hoc accidentis reale quod est *curvitas nasi* et vocatur *simitas*, dicemus definitione in abstracto: *simitas est curvitas nasi*; definitione autem in concreto: *simus est nasus curvus* (1).

Sic igitur *universale formale* definietur in abstracto: *unitas et multiplicitas naturae seu universalitas naturae*; in concreto autem definietur: *natura una et multiplex, seu natura universalis*. Quae definitiones sunt *essentialis*, quia fiunt per intrinseca constitutiva universalis formalis. *Descriptiva* autem definitio per proprietatem praedicabilitatis erit haec: *id quod praedicatur de multis univoce et divisim*.

161. De vario subiecto definitionis abstractae et concretae universali. Ex definibiliitate universalium ad modum accidentium, sequitur, ut *quoad modum significandi* non sit idem subiectum definitionis abstractae et definitionis concretae eorum; quamvis *quoad rem significatam* sit semper idem, videlicet sit semper *forma seu intentio universalitatis*.

Etenim in *definitionibus concretis* id quod denominatur *universale* a definitione est *subiectum*, cui inhaeret forma *universalitatis*, videlicet est *ipsa natura abstracta*; ut quum dico: *genus est natura determinabilis universalis; species est natura completa universalis*, etc. *Forma autem universalitatis* exhibetur tamquam *id quo vel ratione cuius definitio attingit subiectum*, ipsumque denominat. Et ideo in huiusmodi definitionibus subiectum se habet ad definitionem *materialiter* et ponitur *in recto*; forma autem se habet ad definitionem *formaliter* et ponitur *in obliquo*.

Dum contra *in definitionibus abstractis*, quum nomen abstractum importet solam formam seu intentionem *universalitatis*; haec tum *quoad rem tum quoad modum significandi* est subiectum definitionis; ut quum dico: *genus est universalitas naturae determinabilis; species est universalitas naturae completae* etc.

Exemplum. Haec ut quis melius intelligat, consideret definitiones abstractam, et concretam huius accidentis realis, quod est *simitas*.

DEFIN. ABSTR. *Simitas est curvitas nasi.*

DEFIN. CONCR. *Simus est nasus curvus.*

(1) Cfr. S. Th. 1. 2. q. 53, art. 2. ad 3.

In utraque definitione id, quod definire intendimus, est forma accidentalis, quam vocamus *simitatem*. Attamen in definitione abstracta subiectum, de quo praedicatur definitio tum *quoad rem* tum *quoad modum significandi* est ipsa forma accidentalis, nempe *simitas*. In definitione autem concreta, licet *quoad rem* sit semper ipsa *simitas*, quae definitur; tamen *quoad modum significandi* definitio convenit *nasus materialiter* seu tamquam *subiecto*, quod a *simitate*, denominatur *simus*; *simitati* autem convenit *formaliter* seu tamquam *formae* ratione cuius *nasus* denominatur *simus*.

Haec animadversio, quae plenius intelligetur, quum agemus de essentia accidentium, maximo usui erit ad quasdam difficultates suo loco enodandas.

THESIS I.

Universale formale seu logicum invenitur formaliter solum in intellectu; in rebus autem, tantum fundamentaliter.

PROBATUS PRIMA PARS.

I. Illud ens invenitur formaliter in intellectu tantum, quod non habet aliud esse quam intentionale; nempe est ens rationis. Atqui huiusmodi est *universale formale seu logicum*. Ergo *universale formale seu logicum* invenitur formaliter in intellectu tantum.

Maior est evidens. Minor probatur. Universale *formale seu logicum* est aliqua ratio generica vel specifica, puta *animal vel homo*, considerata *quatenus* invenitur vel inveniri potest multiplicata in pluribus; nempe *formaliter* considerata ut *genus vel species*. Atqui sub hoc formaliter respectu ita est terminus reflexionis intellectivae, ut positive a se excludat numericam singularitatem, quae est prorsus necessaria ad realem existentiam, quum nihil existat a parte rei nisi singulare. Ergo *universale logicum* non habet aliud esse, quam intentionale, videlicet est ens rationis.

II. Id, cuius formalis ratio resultat ex comparatione unius ad plura, nequit habere formaliter esse nisi in intellectu. Atqui *universale logicum*, quod est *unum versus alia seu unum in multis*, resultat ex comparatione alicuius essentiae ad plura, quae eius formalem rationem seu definitionem participant. Ergo *universale logicum* existit formaliter tantum in intellectu.

Maior patet ex eo quod id quod existit a parte rei habet suam formalem rationem independenter ab operatione humani intellectus, cuiusmodi est comparatio. Minor est ipsa definitio universalis logici.

III. Si *universale logicum* *quoad id quod significat* inveniretur in rebus singularibus, posset de his praedicari, sicut praedicantur de eis praे-

dicata essentialia, quae sunt universalia materialia seu metaphysica. Atqui nequit universale logicum de singularibus ita praedicari. Etenim quamvis dicere possim: *Petrus est homo, est animal* etc. nequeo tamen dicere: *Petrus est species, est genus*. Ergo universale logicum non est in singularibus quoad id quod significat. Ergo omnino impossibile est ut formaliter existat in rebus.

IV. Quidquid non est de ratione alicuius, utpote non ingrediens eius definitionem, accedit ei et illud trahit ad ordinem in quo ipsum inventur; ex. gr. quum *albedo, doctrina, virtus* et similia non sint de ratione *hominis*, accidunt homini et eum constituunt, quatenus est sub eorum formalitate, in ordine *alborum, doctorum, virtuosorum* etc. Atqui de ratione essentialiae substantiarum compositarum seu materialium *non est unitas vel communitas numerica*; sed haec accidentunt ei; quia si de eius ratione esset unitas numerica, quidditas rei materialis non posset inveniri, nisi in unico individuo. Si de eius ratione esset communitas seu multiplicitas numerica, quidditas rei materialis numquam posset inveniri in unico individuo. Quae indifferentia procedit ex eo, quod talis essentia absolute accepta, se habet ad individua tamquam *totum potentiale*, quod virtualiter ea continet.

Ergo 1. singularitas et communitas accidentunt essentialiae rerum materialium absolute seu abstracte consideratae, tamquam aliquid ipsi extrinsecum.

2. Quatenus talis essentia singularitate seu unitate numerica actualiter afficitur, trahitur ad ordinem existentium extra intellectum seu a parte rei; quum physice non existant, nisi singularia, nempe essentialiae sub determinationibus individualibus quae pro essentiis compositis sunt conditiones materiae individualis. Trahitur videlicet *ad ordinem physicum*.

3. Quatenus eidem essentialiae accedit communitas, videlicet formalis relatio ad individua ope intellectus eam actualiter considerantis tamquam totum universale relate ad suas partes subiectivas; trahitur ad ordinem entium rationis, nempe *ad ordinem logicum*. Etenim entia rationis formaliter non existunt nisi in intellectu, quum sint termini immediati secundarum intentionum seu conceptuum reflexorum.

4. Tandem quatenus absolute accipitur essentia in praecisione a singularibus, in qua rationem totius universalis habet *materialiter*, non *formaliter*, propter defectum actualis comparationis ad individua, est terminus immediatus primae intentionis seu conceptus directi, et idcirco existit a parte rei, sed non eo modo quo apprehenditur, quum non existat praecisa a singulari. Sub quo respectu pertinet *ad ordinem metaphysicum*.

Haec est summa doctrinae Sancti Thomae de Universalibus, quam praclare proponit in Opusc. de Ente et Essentia Cap. IV, in quo fundamenta iacit triplicis rerum ordinis *physici, metaphysici et logici*. Ete-

nim *ordo physicus* est ordo naturarum sensibilium in sua singularitate acceptarum. *Ordo metaphysicus* est ordo earumdem in praecisione a singularibus vel ab inferioribus. *Ordo logicus* est ordo earumdem relate ad singularia et ad inferiora, tamquam totorum universalium ad partes subiectivas, nempe tamquam *genera* vel *species*. Ordo logicus fundatur immediate in metaphysico, qui fundatur immediate in physico. In ordine physico consideratur natura tamquam *unum in uno*; in ordine metaphysico, tamquam *unum de multis*; in ordine logico tamquam *unum in multis* (1).

PROBATAR SECUNDA PARS.

163. I. Dantur a parte rei naturae singulares, queis convenient eadem praedicata essentialia, sive specifica ut *Petrus, Ioannes*; sive tantum generica, ut *Petrus, haec aquila, hic lapis*; quae, quum considerantur ab intellectu cum praecisione a notis individualibus tantum, vel etiam a specificis differentiis, evadunt proxime apta ad recipiendam intentionem universalitatis sive specificae, sive genericae. Iamvero hoc est praebere fundamentum intellectui ad intentiones logicas speciei vel generis concipiendas. Ergo universale formale seu logicum habet fundamentum a parte rei. Hoc fundamentum esse *remotum* declarabimus in sequenti Thesi.

II. Confirmatur ex S. Thoma (2). « Eorum, quae significantur nominibus, inveniuntur triplex diversitas. Quaedam enim sunt, quae secundum esse totum completum sunt extra animam; et huiusmodi sunt entia completa, sicut *homo* et *lapis*. Quaedam autem sunt, quae nihil habent extra animam, sicut *somnia* et *imaginatio chimerae*. Quaedam autem sunt quae habent fundamentum in re extra animam, sed complementum rationis eorum, quantum ad id quod est *formale*, est per operationem animae, ut patet in universalis. Humanitas enim est aliquid in re, non tamen ibi habet rationem universalis, cum non sit extra animam aliqua humanitas multis communis; sed secundum quod accipitur in intellectu, adiungitur ei per operationem intellectus intentio, secundum quam dicitur *species* ».

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 85. art. 2. ad 2; Opusc. 55. 56. De Universalibus: Comment. in lib. 2. De Anima lect. XII; in I. lib. Perihermenias lect. X; in lib. 2. Poster. Analyt. lect. XX. « Quod quidem universale est quiescens in anima » .. etc.

(2) In I. Sent. Dist. XIX. q. V. a. 1.

THESIS II.

Universale materiale seu metaphysicum est in rebus materialibus quoad id, quod humanus intellectus concepit de eo, non vero quoad modum, quo ipsum concepit.

PROBATUR.

164. I. *Id quod* intellectus concepit, concipiendō universale metaphysicum seu directum, est quidditas rei materialis; *modus*, quo eam concepit est abstractio, videlicet concepit eam in praecisione a notis individualibus (propter rationes dandas in Tract. de origine humanae cognitionis). Atqui quidditas rei materialis invenitur quidem a parte rei, nempe in rebus materialibus existentibus; sed non invenitur in eis abstracta a notis individualibus. Ergo universale metaphysicum invenitur in rebus *quoad id* quod concepitur, *non quoad modum* quo concepitur.

II. Confirmatur ex eo quod nomina significantia universalia directa, quamvis cum veritate praedicentur de singularibus, ut quum dico *Petrus est homo, est animal*; attamen habent minorem comprehensionem et maiorem extensionem, quam singularia de quibus praedicantur. Atqui si *ratio significata per nomen* non inveniretur in singularibus, falso praedicaretur de eis; si autem inveniretur eodem modo, habere deberent eamdem comprehensionem et extensionem. Ergo universalia directa inveniuntur a parte rei *quoad id* quod concepitur, non tamen *quoad modum* concepienti.

III. Universale directum ideo est proxime aptum ad accipiendam intentionem universalitatis, quia importat essentiam liberam a determinatione ad unum individuum. Atqui hoc modo non invenitur in re singulari existente. Ergo universale directum *quoad modum*, quo concepitur non est extra intellectum. Maior et Minor patent ex dictis in Thesi I.

165. Idcirco S. Thomas (1) postquam demonstraverit naturam secundum illud esse quod habet a parte rei, non esse proxime aptam ad accipiendam intentionem universalitatis; ita concludit « Relinquitur ergo quod ratio speciei accidit naturae humanae secundum illud esse quod habet in intellectu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstractum ab omnibus individuantibus, et habet rationem uniformem ad omnia individua, quae sunt extra animam, prout essentialiter est *imago omnium* et inducens in cognitionem omnium in quantum sunt

(1) Opusc. de Ente et Essentia, Cap. IV.

« homines; et ex hoc quod talēm relationem habet ad omnia individua, « intellectus adinvenit rationem speciei et attribuit sibi; unde dicit Commentator, I. de Anima, quod intellectus est, qui facit universalitatem in rebus: hoc etiam Avicenna dicit in 8. Metaph.

« Et quamvis haec natura intellecta habeat rationem universalis secundum quod comparatur ad res, quae sunt extra animam, quia est una similitudo omnium; tamen secundum quod habet esse in hoc intellectu vel in illo, est species quaedam intellecta particularis » (videlicet est *repraesentative* universalis, *entitative* autem particularis).

166. **Corollarium.** Universale materiale habet fundamentum proximum in rebus exterioribus; universale autem formale habet in eis fundamentum remotum (1).

SCHOLION I.

Distinctis variis abstractionibus, rationem damus, ob quam ad hoc ut natura aliqua praedicetur per identitatem de suis inferioribus, debeat esse abstracta abstractione praecisiva totali.

167. *Distingue abstractionem secundum efficientiam ab abstractione secundum considerationem.* Prima est operatio *intellectus agentis* causantis speciem impressam quidditatis materialis praecisae a conditionibus individualibus in intellectum possibilem cum instrumentalī concursu phantasmatis. Secunda est operatio *intellectus possibilis* considerantis in specie expressa quidditatem rei materialis abstractam a conditionibus individualibus. Haec supponimus ex Psychologia.

168. *Abstractio secundum considerationem* distinguenda est in abstractionem per *modum compositionis* et *divisionis* et in abstractionem per *modum simplicitatis* seu *praecisivam*. Prima habetur quum intelligimus unum non esse in alio, vel esse separatum ab eo. Ad quam abstractionem requiritur operatio iudicii, puta quum negamus rationalitatem asino. Secunda habetur, quum intelligimus unum, nihil considerando de alio; puta, quum consideramus colorem praescindendo a pomo, cuius est color (2).

169. *Abstractio per modum simplicitatis* seu *praecisiva* dividitur in *partiale* et *totalem*.

Partialis habetur quando consideratur pars abstracta a suo toto integrali, sive quantitativo, sive physico, sive logico, ut cum considero animalitatem ad modum formae metaphysicae praecisam ab homine; vel humanitatem praecisam a Petro; vel colorem praecisum a pomo.

(1) Cfr. S. Th. in I. Sent. Dist. 2. q. I. a. 3.

(2) Cfr. S. Th. in I. p. q. 85. a. 1. ad 1.

Totalis habetur quando aliquid consideratur ut *totum potentiale abstractum* a suis inferioribus, quae tamen quum *positive non excludat, implicite et confuse continet* in sua indeterminatione; ut quum considero *animal* praescindendo a *rationali et irrationali*; vel quum considero *hominem* praescindendo a *Petro, Paulo et caeteris individuis humanis*. Sic enim considerata *animal* et *homo* continent in sua indeterminatione implicite et confuse omnia inferiora, quibus possunt applicari.

Haec est ratio cur *natura abstracta abstractione praecisiva totali* praedicari possit per identitatem de singulis inferioribus, et suscipere intentionem universalitatis, per quam consideratur ut unum aptum praedicari de pluribus univoce et divisim. Recte enim dicere possum *Petrus est homo; Paulus est homo; homo est animal; animal est corpus*.

Minime autem *natura abstracta abstractione praecisiva partiali* praedicari potest per identitatem de inferioribus, quia nulla pars praedicatur de suo toto; et ideo nequeo dicere: *Petrus est humanitas; homo est animalitas; animal est corporeitas* (1).

SCHOLION II.

De praedicabilitate nominum significantium essentiam genericam vel specificam in abstracto et nominum eam significantium in concreto.

170. I. Nomina generica et specifica alia sunt *abstracta*, alia *concreta*: v. g. *animalitas* est nomen genericum abstractum, *animal* est nomen genericum concretum: primo designatur ratio viventis sensitivi ad modum formae abstractae, secundo designatur ratio viventis sensitivi concrete in subiecto indeterminato; etenim est proprium nominis concreti materialiter connotare subiectum.

II. Quando nomen genericum est abstractum, ratio generica significatur tamquam forma abstracta et ideo tantummodo ad modum partis: tunc enim genus consideratur praecisum praecisione partiali a quolibet inferiori; et in hac praecisione species contradistinguitur a genere per differentiam additam, et se habet ad genus ut totum integrale logicum ad partem. Unde neque dici potest *animalitas est rationalitas*, quia sic *animalitas* exhibetur ut pars determinabilis a rationalitate, tamquam a principio determinante; neque dici potest *animalitas est humanitas*, quia *animalitas* exhibetur ut pars determinabilis, *humanitas* autem ut totum integrale, resultans ex parte determinabili et ex parte seu principio determinante.

III. Similiter, quando nomen specificum essentiae compositae est

(1) Cfr. S. Th. De Ente et Essentia Cap. IV. et 1. p. q. 40. a. 3.

abstractum abstractione praecisiva partiali seu formali, essentia significatur tantummodo ad modum partis; siquidem exhibetur *praecisa* ut *forma metaphysica* a subiecto, et in hac praecisione individuum contradistinxitur ab essentia mediantibus notis individuantibus, et se habet ad essentiam ut totum ad partem. Quare non potest dici: *Socrates est humanitas*. Quemadmodum enim pars non praedicatur de toto; ita neque de Socrate humanitas, quae significatur per modum partis formalis, determinantis subiectum ad subsistendum in specie humana.

In his entibus poterit nomen abstractum essentiae praedicari de subiecto, in quibus essentia est ipsa specifica forma per se subsistens, quae, cum non recipiat in aliqua materia, est ex se ipsa essentia specifica singularis subsistens. Id in angelis contingit, qui in tantum numerice differre possunt et multiplicari, in quantum unusquisque specifico differt ab alio. Eminenter autem id verificatur de Deo, qui est ipsa Deitas (1).

IV. Quando nomen genericum vel specificum est concretum, potest praedicari de individuis. Ratio est quia nomina concreta praeter formalem habent etiam significationem materiale, nempe subiecti; atque adeo non significant exclusive aliquam formam abstractam, sed subiectum aliquod indeterminatum, habens formam tali nomine significatam. Quapropter dicendo *animal* significo aliquod subiectum indeterminatum habens animalitatem in aliqua specie, quae sub genere animalis continetur. Etenim ratio animalis, quando non consideratur sub praecisione formali seu partiali, sed *totali*, ad modum totius potentialis continet indeterminate omnes species inferiores et ipsa individua, neque positive excludit ipsas differentias harum specierum constitutivas, sed abstrahit ab illis, ideoque, quamvis illas actu non includat, includit tamen potentiam (2).

Item cum dico: *homo*, significo aliquod subiectum indeterminatum habens humanitatem. Sic autem considerata essentia humana non habet rationem partis seu formae excludentis a sua significatione singularia individua, in quibus ratione materiae multiplicatur; sed habet rationem *totius*, videlicet subiecti, licet indeterminati, *cum sua forma*. Quare cum *essentia composita* significatur *concrete* ad modum totius, includit implicite in suo conceptu individua, seu subiecta singularia in quibus essentia composita ratione principii materialis multiplicatur. Sic enim non excludit principia individuantia, sed ob connotationem subiecti indeterminati ea *implicite* includit. Unde dicere possumus: *Socrates est homo*.

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 3. art. 3. in corp. et q. 50. art. 4.

(2) Cfr. S. Th. De Ente et Essentia Cap. III. « Quamvis autem genus significet totam essentiam etc. »

SCHOLION III.

De distinguenda suppositione logica a reali; et specie formaliter a specie denominative accepta.

171. *Distingue suppositionem logicam a reali; et hanc subdistingue in absolutam et relativam seu personalem.* Ex. gr. quum dico: *homo est species*; terminus *homo* habet suppositionem logicam. Quum dico: *homo est animal rationale*, terminus *homo* habet suppositionem realem *absolutam*. Quum dico: *homo est Petrus*, terminus *homo* habet suppositionem realem *personalem*.

172. *Distingue speciem formaliter a specie denominative accepta.* Prima est compositum accidentale logicum ex natura abstracta et ex intentione universalitatis specificae; ex. gr. *species homo*. Haec non potest praedicari de inferioribus in suppositione reali. Et ideo nequimus dicere: *Petrus est species homo*. Id enim idem esset ac dicere: *Petrus est universalitas naturae humanae* (cfr. n. 160. e).

Secunda est ipsa natura abstracta, cui accedit intentio universalitatis specificae, a qua connotatur. Dicitur *species denominative*, quia quum natura abstracta in composito accidentalis logico, quod est *species formalis*, locum teneat subiecti recipientis formam accidentalem intentionis universalitatis specificae; connotatur et denominatur ab ea, quemadmodum caetera subiecta formarum accidentalium a suis formis accidentalibus connotantur et denominantur. Quare *species denominative accepta*, quum sit ipsa natura absoluta, praedicari potest de inferioribus suppositione reali. Recte enim dico: *Petrus est homo*, *Paulus est homo*, etc.

Quae modo diximus de specie, valent etiam de genere, aliquis universalibus quatenus accipiuntur vel *formaliter* vel *denominative* (1).

THESIS III.

Nominalismus, Conceptualismus et Ultrarealismus reiciuntur.

PRAENOTIONES.

173. I. Triplicis generis adversarios habemus, *nominales*, *conceptualistas* et *ultrarealistas*. *Nominales* asserunt universalia esse mera nomina, quae licet ex sua institutione designare debuerint aliquod individuum singulare, tamen propter huius apparentem similitudinem ad alia individua, extensa sunt ad haec etiam designanda et ita evaserunt

(1) Confer Cardinalem Caietanum, Comment. in Opusc. de Ente et Essentia, Cap. IV. Quaest. VII. pag. 465, 466, editionis Traiectensis anni 1883.

communia. Conceptualistae autem universalia esse meros conceptus absque ullo fundamento in rebus. *Ultrarealistae* aiunt universalia formaliter existere a parte rei. Hi in tres classes dispescuntur, Platonicos, Ontologos et alios absque speciali nomine. *Platonici* putabant dari extra intellectum formas quasdam universales per se subsistentes et a singularibus individuis separatas, puta *per se animal*, *per se equum*, *per se hominem* etc. a quibus intellectus noster reciperet species intelligibiles universales animalis, equi, hominis etc. *Ontologi* existimant nos universalia concipere quatenus ea directe et immediate intuemur in divinis deis, intuendo Divinam Essentiam. Hi nos aequiparant Beatibus. Tandem alii cum Gulielmo de Champeaux asseruerunt universalia existere a parte rei, eo quod unica quedam substantia existat, quae per varia accidentia ipsi inhaerentia determinatur ad varia individua constituenda. Realismus exaggeratus sive sub forma realismi materialis, sive sub forma realismi transcendentalis proponatur, viam sternit ad errores Pantheismi.

II. Causa errandi circa universalia semper fuit falsa existimatio, qua putaverunt quidam Philosophi rem cognitam habere extra intellectum eundem modum essendi, quem habet in intellectu. Quae opinio falsa est, nam cognitio fit per assimilationem cognoscens ad rem cognitam *secundum esse intentionale*, non autem *secundum esse reale*. Ad quam intentionalem assimilationem requiritur immaterialitas in potentia cognoscitiva. Cognitum autem est in cognoscente ad modum cognoscens (1).

PROBATUR PRIMA ET SECUNDA PARS.

174. I. Aiunt Nominales nomina communia fundari in quadam apparenti similitudine, quam plures res existentes habent inter se. Iamvero haec similitudo non posset apparere, nisi inveniretur in rebus; non posset nominari, nisi conciperetur ab intellectu. Ergo falsi sunt conceptualismus et nominalismus.

II. Ipsa experientia confirmat hanc unitatem formalem similitudinis rerum esse aliquid intrinsecum rebus, in quibus numerice multiplicata invenitur. Etenim res, quas nominibus communibus significamus, convenient in iisdem perfectionibus essentialibus. Iamvero nihil est adeo intrinsecum, quam sua cuique essentia. Ergo ipsa experientia convincimur dari a parte rei perfectiones, quae retinentes suam formalem rationem, numerice multiplicantur.

III. Dum individua in continuo fluxu sibi succedunt, rerum naturae remanent in sua formali ratione immutabiles, ita ut in hac immutabi-

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 84. art. 1. et 2.